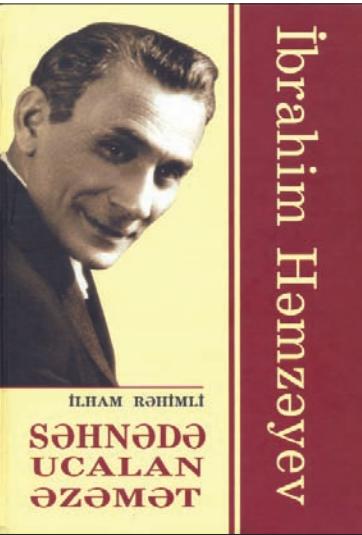

HƏMZƏYEVİN SƏNƏT TALEYİ

deleridir...

Gəldim mətləb üstünə... Bu günlərdə **sənətşunaslıq doktoru, professor İlham Rəhimlinin görkəmli aktyor, rejissor, gözəl ziyanı, vətəndaş Ibrahim Həmzəyevin həyat-sənət yolu**ndan bəhs edən "İbrahim Həmzəyev" monoqrafik kitabı ile tanış oldum. Əslində bu, Azərbaycan mədəniyyətinə xidmeti, sənət nümunələri ilə öz töhfəsini vermiş Həmzəyevlərin (İbrahim və Zəroş Həmzəyevlər) xatirəsinə ucaldılan bir ədəbi abidədir. Bu monoqrafik abidənin teatra gələcək neçə-neçə gəncin həyat yolunda bir mayak, yolgöstərən olacağı da mütləqdir.

Kitabın mənəvi, estetik dəyəri, əhəmiyyəti hər iki sənətdaşın həyat yolunu, yaradıcılığını, malik olduqları sənətkarlıq xüsusiyyətlərini, insanı keyfiyyətlərini öyrənmek, faydalanaq baxımından olduqca gərkli bir mənbədir. Bu kitabı İbrahim Həmzəyevin, eləcə də onun ölüm-gün yoldaşı, sənətdaşı, müəllifin təbirincə desək, yəndəsi Zəroş Həmzəyevanın salnaməsi də adlandırmak olar. Bu salnamə isə əslində 100 ildən də bir qədər çox, əslində Gəncə teatrının yarandığı dövrən başlamış, günümüze qədər olan bir tarixi əhatə edir. Bu mənada onu teatr sənətini tədris edən, öyrənənlər üçün dərslik kimi də qəbul etmək doğru olar. Kitabda hər şeyi tarixi adıllıqla, bəzən də ötlənlərə qayıtmalıqla ədəbi faktları yerli-yerində işlədərək, maraqlı bir üslub və dille təsvir etmək İlham Rəhimlinin sənətşunaslıq sahəsində püxtələşmiş sənətkar olması ilə əlaqədardır, desək, ədalətli səslenər.

Mən bu sənətkarları - Həmzəyevləri nə səhnədə, nə də həyatda görmüşəm. Amma özümü dərk edəndən, metbuatla yaxın olduğum zamandan onlar haqqında həmişə dəyərlə fikirlər eşitmışam.

"İbrahim Həmzəyev" monoqrafiyası özünün çoxfaklı, yüksək dil səviyyəsi, tarixi hadisələrə və faktlara diqqətə, həssaslıqla yanaşması ilə mənə olduqca xoş təsir bağışladı. Mən bu kitabda İlham müəllimin böyük axtarış-əziyyətlərinə qatlaşaraq yüksək sənətkarlıqla ortaya sanballı bir əsər qoyduğundan məmənun qaldım. Çəkilən zəhmətin bariz nümunəsi olaraq, İbrahim müəllimin, Zəroş xanımın obrazını görдüm.

Mövzu maraqlı bölmələrdə böyük peşəkarlıq, cazibədarlıqla

əhatə olunduğundan birnəfəse oxunur. "Ön söz əvezlə" bir çox əsərlərdə olan girişlərdən köklü suretdə fərqlənir.

Əsərdə İbrahim Həmzəyevin kökü, şəcərəsi, onların kimliyi, fəaliyyəti, mənsub olduğu ailənin nüfuzu, həyat tərzi və yeniyetmə gəncin fərqli bir sahəyə doğru yol alması, arzularına sari qanad açması bütün həyat hekayətlərindən fərqlənən şirin bir nağıla bənzəyir. Bu nağıl başlanğıcdan sonacan çox döngələrdən, keçidlərdən ötür, çox hadisələri - tarixi günləri özündə ehtiva edir. Sənətəkər həyatda çox xarakterlər yaradır, onları öz düşüncələri, əməlləri, varlıqları ilə tamaşaçıları rəqədim edir. İbrahim Həmzəyevin sənət yoluñdan bəhs edən bu kitabda onlarla, yüzlərlə sənətkarın adı çekilir, ən ümdəsi de böyük bir dövr özünün səciyyəsi ilə göz öünüə getirilir, xatırlanır. Bir sənətkar ailəsi - İbrahim-Zəroş cütlüyü bu dövrün, mədəniyyət mühitinin mərkəzində olduqca parlaq görünür. Bu insanların səhnəyə bağlılıqları böyük istedad və qabiliyyətlərindən keçir. Müxtəlif mövzuda, çoxçalarlı istiqamətlərdə yazılmış əsərlərde xarakterik obrazları canlandırmak neçə və hansı əziyyətlər, oyun tərzi, davranışlardan keçir, bütün bunları İlham Rəhimli böyük ustalıqla, həm də sənətkarların özünəxəs maneraları ilə təsvir edir. Bu təsvirlər bədii detallarla o qədər zəngindir ki, onları nəzərdən keçirmək, göz öününe getirmək də insana zövq verir, onda mütlaliyə həvəs yaradır.

Bələ kitablarda oxucuya xoş təsir bağışlayan, onu kövrəldən, duyğulandıran, düşündürən və uzun müddət önu öz cəzibəsində saxlayan sənətkarlar haqqında söylənilən xatirələrdir. Ələlxüsüs da bələ xatirələr ailə üzvləri, övladları tərəfindən danişılanda inşanın hissi, duyğusu tarıma çəkilir, onu bə xatirələrin fonunda gözlerinin qarşısında canlandırma bilir. Qızı Arzu xanım böyük fəxarət hissile xatırlayı ki, "Ulu öndər Heydər Əliyev atam İbrahim Həmzəyevi özünün müəllimi hesab etmiş, onun sənətinə, şəsiyyətinə həmişə yüksək qiymət vermişdir. Aradan uzun illər keçəndən sonra, jurnalist Svetlana Mirzəyeva isə, səhəbət zamanı Heydər Əliyev həyatında xüsusi rol oynamış bu qeyri-adı şəxsiyyət haqqında təəssüratlarını bölüşmişdi:

"1937-ci ildə hamının bir-birini tanıldığı Naxçıvanda təzə bir adam peyda oldu. Dərhal da di-

qəti cəlb etdi: böyüklər də, kiçiklər də gözəl biçimli kostyum, qar kimi aq köynək geymiş, səliqə ilə bağlanmış qalstuk taxmış, üstündə bir dənə toz zarresi olmayan qara lək çəkməli, gözəl qamətli kişini diqqətlə süzürdülər. O, naxçıvanlıların əsas istirahət yeri - şəhər bağında yerleşen teatra gedirdi. Naməlum adam yüngül yerisə iştirak etdi. Ona baxmağın özü elə bir tamaşa idi, yoldan keçənlər ayaq saxlayıb, bu adamin arxasında baxırdılar. Artıq biz hamımız, Naxçıvan əhli onun artist olduğunu, bizim teatra işləməye geldiğini bildik. Təbii ki, İbrahim Həmzəyev mənimlə səhəbət edəndə çox şad oldum. Mənə rəhbərlik etdiyim dərnəkdə məşğul olmayı təklif edəndə isə çox fikirləşmədən razılığımı verdim".

Sənətşunaslıq doktoru, professor İlham Rəhimli bu monoqrafiyasında İbrahim və Zəroş Həmzəyevlərin (xüsusən də İbrahim Həmzəyevin) səhnə fəaliyyətləri, teatrda rollarını ifa edərək yüksək səhnə mədəniyyəti, jestləri, obrazı canlandırmak məhəretini zəngin bədii epitetlərə, həm də ustalıqla təsvir etmişdir. Və müəllifin İbrahim Həmzəyev haqqında söylədiyi bu fikri səsləndirmək zənnimizcə, yerinə düşər: "İbrahim Həmzəyev oynadığı bütün obrazların adındakı məna yükünü mütləq ifasının cövhərində əridirdi, onun fəlsəfi dəyərinə hopdururdu. Məhz bu anlamla da obrazı bütövlükdə dramaturji hadisələrə öz məntiqi ilə bağlayırdı".

Bele kitablarda təbii ki, sənətkarların həyat yollarının, sənət tələlərinin müəyyən məqamlarını əbədiləşdirən fotoların təqdimi də böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bunlar tarixi fotolardır və zaman ötdükçə onların dəyəri də misilsiz olur. İlk gənclik çağlarından başlamış, həyatlarının müxtəlif anları, sənətdə keçən ömürlərini işıqlandıran şəkillər, rollarından fragmentlər, oyun manələrini eks etdirən anlar, sənət dostları, ailə üzvləri ilə birgə fotolara baxdıqca baxmaq isteyirsən, onları yaşadığlı həyatla birgə öyrənmək, tanımaq arzusunda olursan.

Yox, biz burada detal, ştrix xarakterli misalların sayını artırmaq niyyətində deyilik, müəllifin sənətkarlıq xüsusiyyətlərini açan, ifadə edən bu təsvirləri verməklə, oxuculara həmin kitabı oxumağı tövsiye edirik. Və inanırıq ki, bu kitabdan bəhrelənməli, faydalananlı çox şeylər var.

Səfəq NASİR,
"Respublika".